

คอลัมน์ "หอคอยส่องโลก"

Financial Day ฉบับวันพุธที่ 20 มีนาคม 2539

การกีฬาที่ระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

รังสรรค์ ฐานะพรพันธุ์

การที่สหภาพสมาคมฟุตบอลยุโรป (Union of European Football Associations = UEFA) ยอมจำนนต่อแรงกดดันของสหภาพยุโรป (European Union = EU) ในกรณีคดีบอสมีอง สะท้อนให้เห็นข้อเท็จจริงที่ว่า ระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศกำลังคืบคลานเข้าไปครอบงำวงการกีฬา

เมื่อศาลสหภาพยุโรป (European Court of Justice) พิพากษาให้นายฌอง-มาร์ก บอสมีอง (Jean-Marc Bosman) ชนะคดีในเดือนธันวาคม 2538 คดีบอสมีองก็กลายเป็นคดีประวัติศาสตร์ ซึ่งส่งผลสะท้อนวงการกีฬาทั่วสหภาพยุโรปทุกวงการ

ฌอง-มาร์ก บอสมีอง เป็นนักฟุตบอลสังกัดสโมสร RFC Liege ในประเทศเบลเยียม เมื่อสัญญาสิ้นอายุ บอสมีองขอย้ายไปสโมสร Dunkerque ในประเทศฝรั่งเศส แต่มีอายุย้ายได้ เพราะ RFC Liege โกงค่าตัวจน Dunkerque มีอายุผู้ราคา ทั้งๆที่สัญญาสิ้นอายุแล้ว บอสมีองก็ยังคงเป็น 'สินทรัพย์' ของสโมสรเดิม ตามจารีตของฟุตบอลยุโรปและตามกฎข้อบังคับของ UEFA การย้ายสโมสรจะเกิดขึ้นได้ก็แต่โดยสโมสรต้นสังกัดยินยอม บอสมีองยื่นฟ้องต่อศาลสหภาพยุโรปว่า กฎข้อบังคับดังกล่าวลิดรอนเสรีภาพการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศภายในสหภาพยุโรป อันเป็นหลักการพื้นฐานของการรวมตัวกันเป็นสหภาพยุโรป

คำพิพากษาของศาลสหภาพยุโรปไม่เพียงแต่กำหนดหลักการว่า เมื่อสัญญาจ้างงานสิ้นอายุ นักฟุตบอลย่อมมีเสรีภาพในการย้ายสโมสร โดยที่สโมสรต้นสังกัดเดิมมีอายุขาดขวางได้เท่านั้น หากยังกำหนดหลักการอีกด้วยว่า กฎข้อบังคับของ UEFA ที่ควบคุมจำนวนนักฟุตบอลต่างชาติที่ลงแข่งขันในแต่ละรายการของสโมสรหนึ่งๆนั้นเป็นกฎข้อบังคับที่ละเมิดเสรีภาพของแรงงาน

สมาคมฟุตบอลยุโรปบางประเทศ ดังเช่นอังกฤษ สนองตอบต่อคำพิพากษาคดีบอสมีอง ด้วยการประกาศยกเลิกการควบคุมจำนวนนักฟุตบอลต่างชาติโดยทันที แต่ UEFA ยังคงแข็งขืนและแสดงอาการแข็งข้อต่อคำพิพากษาคดีนี้ มิใช่เจ้าหน้าที่สหภาพยุโรปจะออกมา

เตือนว่า UEFA กำลังทำผิดกฎหมายก็ตาม แต่แล้วอาการแข็งข้อก็คลายตัวลง เมื่อเวลาผ่านไปไม่ถึง 3 เดือน UEFA ประกาศเมื่อต้นเดือนมีนาคม 2539 ว่าจะปฏิบัติตามคำพิพากษาคดีบอสมีอง ต่อแต่นี้ไป เมื่อนักฟุตบอลขึ้นสัญญากับสโมสรเจ้าสังกัด ก็สามารถย้ายสโมสรได้ตามใจปรารถนา สโมสรเจ้าสังกัดมีอาจเรียกร้องค่าตัวการย้ายสโมสรอีกต่อไปได้ หากนักฟุตบอลเป็น 'สินทรัพย์' ของสโมสร สภาพความเป็นสินทรัพย์จะสิ้นสุดลงเมื่อสัญญาสิ้นสุด นอกจากนี้ UEFA ก็ประกาศเลิกจำกัดจำนวนนักฟุตบอลต่างชาติที่ลงแข่งขันในแต่ละรายการของสโมสรหนึ่ง ๆ ด้วย

แม้ UEFA จะยอมจำนนต่อสหภาพยุโรป แต่ความไม่ชัดเจนยังคงปรากฏอยู่ในเมื่อสหภาพยุโรปมีภาคีเพียง 15 ประเทศ ในขณะที่ UEFA มีสมาชิก 49 ประเทศ คำพิพากษาคดีบอสมีองมีผลจำกัดเฉพาะสหภาพยุโรป คำถามที่เกิดขึ้นก็คือ การเปลี่ยนแปลงกฎของ UEFA ครั้งนี้ ครอบคลุมถึงประเทศสมาชิกที่มีได้เป็นภาคีสหภาพยุโรปด้วยหรือไม่

การละเมิดเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายแรงงานกำลังเป็นประเด็นสำคัญในวงการกีฬาของสหภาพยุโรป ทั้งนี้เพราะเหตุว่า สหภาพยุโรปจัดตั้งขึ้นบนพื้นฐานของเสรีภาพทางเศรษฐกิจ 4 ประเภท หรือที่เรียกกันว่า Four Freedoms อันได้แก่ เสรีภาพในการเคลื่อนย้ายสินค้า เสรีภาพในการเคลื่อนย้ายบริการ เสรีภาพในการเคลื่อนย้ายทุน และเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายแรงงาน การละเมิดเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายแรงงานจึงขัดต่อหลักการพื้นฐานของสหภาพยุโรป

กฎเกณฑ์ที่ขัดต่อหลักการของคำพิพากษาคดีบอสมีองกำลังเกิดขึ้นในวงการรักบี้ฟุตบอลด้วย ในการประชุมประจำปีขององค์กรรักบี้ระหว่างประเทศที่มีชื่อว่า International Rugby Football Board (IRFB) ณ นครลอนดอน เมื่อปลายเดือนมกราคม 2539 ที่ประชุมมีมติกำหนดกฎการย้ายสโมสรข้ามประเทศ โดยกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับการพำนักอาศัยว่า นักรักบี้ที่ย้ายสโมสรระหว่างประเทศจะต้องอาศัยอยู่ในประเทศที่ย้ายไปอย่างน้อย 180 วัน จึงจะมีสิทธิในการเล่นให้สโมสรใหม่ แต่ข้อกำหนดเกี่ยวกับการพำนักอาศัยลดลงเหลืออย่างน้อย 7 วัน หากการย้ายสโมสรข้ามประเทศได้รับความเห็นชอบจากองค์กรรักบี้ (Rugby Union) ทั้งประเทศที่ย้ายออกและประเทศที่ย้ายเข้า

กฎการย้ายสโมสรข้ามประเทศดังที่กล่าวข้างต้นนี้ ซึ่งรู้จักกันในชื่อ Residency Rule ก่อให้เกิดความโกลาหลในวงการรักบี้อย่างมาก เพราะการประกาศใช้กฎเป็นไปโดยฉับพลัน สโมสรรักบี้ในสังกัด Rugby Union ตั้งรับไม่ทัน ในประเทศอังกฤษ มีนักรักบี้ออสเตรเลียหลายคนย้ายไปสังกัดสโมสรอังกฤษ บางคนย้ายจากสกอตแลนด์เข้าไปเล่นในอังกฤษ หากกฎการย้ายสโมสรดังกล่าวนี้บังคับใช้โดยทันที นักรักบี้ที่ย้ายสโมสรข้ามประเทศเหล่านี้จะต้องอยู่เฉยๆเป็นเวลา 6 เดือน จึงจะสามารถลงเล่นในสโมสรใหม่ได้

ในขั้นต้น เจ้าหน้าที่ IRFB คงไม่ว่าได้ศึกษากฎหมายสหภาพยุโรป และคำพิพากษาคดีบอสมีองอย่างถี่ถ้วนแล้ว และมั่นใจว่า Residency Rule มิได้ขัดต่อกฎหมายของสหภาพยุโรป แต่แล้วเมื่อมีผู้ตั้งข้อกังขาว่า การบังคับให้นักรักบี้ที่ย้ายสโมสรข้ามประเทศต้องอยู่เฉยๆถึง 6 เดือน จึงจะเริ่มทำงานได้นั้น เป็นการละเมิดสิทธิแรงงานหรือไม่ IRFB ก็เริ่มรวน มีหน้าซ้ำ เจ้าหน้าที่สหภาพยุโรปยังออกมาตอกย้ำว่า Residency Rule ของ IRFB นั้นมีผลในการลิดรอนสิทธิแรงงาน IRFB ก็ต้องม้วนเสื่อคู่เดียวกับ UEFA ในกรณีคดีบอสมีอง

ในปัจจุบัน โลกมีองค์กรที่ทำหน้าที่โลกบาลหลายองค์กร สหประชาชาติเป็นองค์กรโลกบาลที่ดูแลการเมืองระหว่างประเทศ ธนาคารโลกและกองทุนการเงินระหว่างประเทศ ดูแลการเงินระหว่างประเทศ และองค์การการค้าโลกดูแลการค้าระหว่างประเทศ ในด้านการกีฬา กีฬาที่มีการแข่งขันระหว่างประเทศมักจะมีองค์กรโลกบาลที่จัดระเบียบการแข่งขันระหว่างประเทศ อาทิเช่น ฟุตบอลมี FIFA (= Federation Internationale de Football Association) เป็นองค์กรโลกบาลที่กำหนดกติกาการแข่งขันระหว่างประเทศ ดูแลให้ภาคีสมาชิกปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ และดำเนินการลงโทษสมาชิกที่ละเมิดกฎข้อบังคับ ในแต่ละภูมิภาคก็มีองค์กรที่จัดระเบียบภายในภูมิภาค

การก่อเกิดขององค์กรโลกบาลในด้านการกีฬา เกิดจากความต้องการระเบียบการกีฬาระหว่างประเทศ ความต้องการดังกล่าวนี้จะมีมากเป็นพิเศษเฉพาะกีฬาที่มีการแข่งขันระหว่างประเทศอย่างแพร่หลายในทุกภูมิภาค กีฬาพื้นเมืองที่ยังไม่มีการแข่งขันระหว่างประเทศย่อมไม่มีความต้องการการจัดระเบียบระหว่างประเทศ ตะกร้อลอดห่วงนับเป็นกรณีตัวอย่างที่ดี แต่ในกรณีเซปักตะกร้อเริ่มมีความต้องการในการจัดระเบียบระหว่างประเทศ เพราะการแข่งขันเริ่มขยายออกนอกภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ก็ยังจำกัดเฉพาะเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศกำลังเข้ามาก้าวร้าวระเบียบการกีฬาระหว่างประเทศ กรณีคดีบอสมีองและกรณี Residency Rule ของ IRFB แสดงให้เห็นว่า ระเบียบการกีฬาระหว่างประเทศจักต้องกำหนดภายใต้กรอบของระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ระเบียบการกีฬาระหว่างประเทศจักต้องสอดคล้องหรือไม่ขัดต่อระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ ในกรณีตัวอย่างที่กล่าวข้างต้นนี้ สหภาพยุโรปกำหนดระเบียบเศรษฐกิจระหว่างภาคีสมาชิกข้อหนึ่งว่า องค์กรทางด้านฟุตบอลและรักบี้ฟุตบอล หรือองค์กรกีฬาอื่นใด จะกำหนดกฎข้อบังคับในทางที่ลิดรอนเสรีภาพในการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศมิได้

เสรีภาพในการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศมิได้มีเฉพาะแต่ภายในสหภาพยุโรปเท่านั้น หากแต่กำลังเป็นเสรีภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจในเขตเศรษฐกิจเสรีอื่นๆด้วย เพียงอีก 3 ทศวรรษข้างหน้า เมื่อเขตเศรษฐกิจอเมริกาและเขตเศรษฐกิจเอเชียแปซิฟิกปรากฏเป็นรูปเป็นร่าง แรงงานจะสามารถเคลื่อนย้ายภายในเขตเศรษฐกิจเหล่านี้ได้อย่างเสรีมากขึ้น

หากลัทธิเสรีนิยมยุคใหม่ (Neo-Liberalism) ยังคงแข็งแกร่ง เสรีภาพในการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศจะกลายเป็นเสรีภาพพื้นฐานของพลโลก แนวความคิดว่าด้วยรัฐประชาชาติ (Nation State) กำลังสิ้นอิทธิพลในการจัดระเบียบการกีดกันระหว่างประเทศ

หากองค์การการค้าโลกประสบความสำเร็จในการผลักดันให้มีการค้าบริการโดยเสรี ในอนาคต การกีดกันในฐานะบริการย่อมเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศโดยเสรี การห้าม 'นำเข้า' การกีดกันอาจกระทำได้อีกต่อไป สโมสรกีฬาอาชีพ 'ไม่ว่าจะเป็นกีฬาประเภทใดสามารถเคลื่อนย้ายเข้าไปจัดการแข่งขันกีฬาในประเทศภาคีองค์การการค้าโลกได้โดยเสรี การย้าย 'โรงงาน' (relocation of production) เพื่อเข้าไป 'ผลิต' บริการการกีฬาในประเทศที่เศรษฐกิจรุ่งเรืองมีความเป็นไปได้ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ณ บัดนี้ การเติบโตของพลังเศรษฐกิจทุนนิยมไม่เพียงแต่ก่อให้เกิดทุนวัฒนธรรมซึ่งเข้าไปสะสมทุนในธุรกิจการกีฬาเท่านั้น หากทว่ายังผลักดันให้มีการจัดระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศที่เกื้อกูลต่อการสร้างส่วนเกินทางเศรษฐกิจอีกด้วย การพังทลายพรมแดนของรัฐประชาชาติในนามของลัทธิเสรีนิยมยุคใหม่ นอกจากจะมีผลต่อโครงสร้างของสังคมเศรษฐกิจโลกแล้ว ยังกระทบต่อระเบียบการกีดกันระหว่างประเทศอย่างสำคัญ นับแต่นี้ต่อไป ระเบียบการกีดกันระหว่างประเทศต้องขึ้นต่อระเบียบเศรษฐกิจระหว่างประเทศ